

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักธุรกิจหญิงไทยที่ประกอบธุรกิจอุตสาหกรรมการเกษตร” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความคิดเห็นของสตรีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและปัจจัยทางด้านภูมิหลังที่คาดว่าจะเกี่ยวข้องกับความคิดเห็นดังกล่าว ได้แก่ ตัวแปรด้านอายุ การศึกษา ระยะเวลาทำงาน รายได้ และที่ตั้งของธุรกิจ และได้แบ่งการวิเคราะห์ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นสองประเภทใหญ่ๆ คือ การมีส่วนร่วมแบบปกติ (Conventional Forms) และการมีส่วนร่วมแบบไม่ปกติ (Unconventional Forms)

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสำรวจเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 300 ตัวอย่าง กรณีตัวอย่างเป็นสตรีที่ทำงานในส่วนบริหารของโรงงานอุตสาหกรรมการเกษตรตามภาคต่างๆ ของไทย โดยทำการสำรวจระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2540 - มกราคม 2541 ซึ่งผลการศึกษาพอสรุปได้ดังนี้

1. ความคิดเห็นของสตรี เกี่ยวกับการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบปกติ

โดยภาพรวมพบว่า ความคิดเห็นของสตรี เกี่ยวกับการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบปกติ อยู่ในระดับสูงพอสมควร คือมีคะแนนเฉลี่ย 3.22 จากคะแนนเต็ม 5 คะแนนประเด็นหลักๆ ที่สตรีสนใจเข้าไปมีส่วนร่วมเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้

<u>ลำดับที่</u>	<u>การมีส่วนร่วมทางการเมือง</u>	<u>คะแนนเฉลี่ย</u>
1	การมีส่วนร่วมในเรื่องการเลือกตั้ง	3.83
2	การมีส่วนร่วมในการติดตามข่าวหรือ สถานการณ์ทางการเมือง	3.47
3	การเข้าไปมีส่วนร่วมโดยผ่านกลุ่มผลประโยชน์ หรือกลุ่มอิทธิพล	3.20
4	การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนพรรคการเมือง	2.67
5	การเข้าไปมีส่วนร่วมในการสนับสนุนนักการเมือง	2.50

2. ความคิดเห็นของสตรีเกี่ยวกับการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่ปกติ

โดยภาพรวมของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่ปกตินั้น จะเห็นได้ว่าสตรีค่อนข้างจะเห็นด้วยกับสถานการณ์ดังกล่าวด้วยคะแนนเฉลี่ย 3.01 จากคะแนนเต็ม 5 คะแนนประเด็นหลัก ๆ ที่สตรีสนใจเข้าไปมีส่วนร่วมเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้

ลำดับที่	การมีส่วนร่วมทางการเมือง	คะแนนเฉลี่ย
1	การเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อยื่นข้อเรียกร้อง	3.95
2	การเข้าไปมีส่วนร่วมโดยการชุมนุมหรือเดินขบวนประท้วง	3.48
3	การเข้าไปมีส่วนร่วมเมื่อเกิดความไม่พอใจต่อระบบการเมือง	3.40
4	การเข้าไปมีส่วนร่วมโดยการเข้าประจันหน้าอย่างรุนแรง	2.05
5	การมีส่วนร่วมโดยการสนับสนุนการปฏิวัติรัฐประหาร	1.92

3. อายุกับความคิดเห็นของสตรี เกี่ยวกับการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบปกติ

โดยภาพรวมสตรีที่มีอายุมากค่อนข้างจะเห็นด้วยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบปกติมากกว่ากลุ่มสตรีที่มีอายุน้อย โดยพบว่า กว่าร้อยละ 47.1 ของสตรีที่มีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป แสดงทัศนคติที่เห็นด้วยกับการมีส่วนร่วมดังกล่าว ในขณะที่สตรีที่มีอายุน้อยกว่า 31 ปีเห็นด้วยเพียงร้อยละ 20.6 และยังมีข้อค้นพบที่น่าสนใจดังนี้

- 3.1 การมีส่วนร่วมในเรื่องการเลือกตั้งกลับพบว่า สตรีที่มีอายุน้อยแสดงทัศนคติที่เห็นด้วยมากกว่ากลุ่มสตรีที่มีอายุมาก
- 3.2 อายุไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับมีส่วนร่วมในการสนับสนุนพรรคการเมืองมากนัก แต่ที่น่าสนใจกว่ากลุ่มสตรีที่มีอายุมากเห็นด้วยต่อการสนับสนุนพรรคการเมืองที่ตนชื่นชอบและยินดีบริจาคเงินให้พรรคการเมืองนั้นๆ มากกว่ากลุ่มสตรีอายุน้อย
- 3.3 อายุกับการมีส่วนร่วมในการติดตามข่าวหรือสถานการณ์ทางการเมืองไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกัน

- 3.4 อายุมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อความคิดเห็นในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการสนับสนุนนักการเมือง โดยสตรีที่มีอายุมากมักจะให้การสนับสนุนนักการเมืองมากกว่ากลุ่มสตรีอายุน้อย
- 3.5 สตรีที่อยู่ในช่วงวัยกลางคน (31-40 ปี) ก่อนข้างจะเห็นด้วยกับการเข้าไปมีส่วนร่วมโดยผ่านกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มอิทธิพล มากกว่ากลุ่มอายุอื่น

4. อายุกับความคิดเห็นของสตรี เกี่ยวกับการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่ปกติ

ภาพรวมของความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการมีส่วนร่วมแบบไม่ปกติพอสรุปได้ว่า สตรีที่มีอายุน้อยถึงวัยกลางคน (ต่ำกว่า 31 ปี และ 31-40 ปี) เห็นด้วยกับการเข้าไปมีส่วนร่วมแบบไม่ปกติมากกว่ากลุ่มสตรีที่อายุมาก (อายุเกิน 40 ปีขึ้นไป) โดยร้อยละ 27 ร้อยละ 38 และร้อยละ 41 ของสตรีวัยต่ำกว่า 31 ปี 31-35 ปี และ 36-40 ปีตามลำดับ เทียบกับเพียงร้อยละ 12 ของสตรีอายุ 40 ปีขึ้นไป และมีข้อค้นพบที่น่าสนใจดังนี้

- 4.1 อายุไม่มีอิทธิพลต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมเมื่อเกิดความไม่พอใจต่อระบบการเมือง หรืออาจสรุปได้ว่า เกือบทุกกลุ่มอายุจะแสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ คล้ายคลึงกัน
- 4.2 สตรีอายุน้อย(ต่ำกว่า 31 ปี) และสตรีช่วงวัยกลางคน (31-40 ปี) เห็นด้วยกับการเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อยื่นข้อเรียกร้องต่อฝ่ายการเมืองด้วยสัดส่วนที่สูงกว่า เมื่อเทียบกับสตรีที่มีอายุมากกว่า 40 ปี
- 4.3 อายุมีลักษณะความสัมพันธ์ที่ไม่แน่นอนกับการเข้าไปมีส่วนร่วมโดยการชุมนุมหรือเดินขบวนประท้วง โดยกลุ่มสตรีอายุ 36-40 ปี เห็นด้วยกับการเข้าไปมีส่วนร่วมโดยการชุมนุมหรือเดินขบวนประท้วงมากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มสตรีอายุ 31-35 ปี กลุ่มสตรีอายุมากกว่า 40 ปี และกลุ่มสตรีอายุต่ำกว่า 31 ปีตามลำดับ
- 4.4 สตรีส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับวิธีการเผชิญหน้าอย่างรุนแรงกับการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มสตรีอายุมากกว่า 40 ปี
- 4.5 แนวความคิดสนับสนุนการปฏิวัติรัฐประหารส่วนใหญ่มักจะถูกต่อต้านจากสตรีทุกกลุ่มอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มสตรีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป

5. การศึกษากับการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบปกติ

โดยภาพรวมแล้ว สตรีที่มีการศึกษาสูงมักเห็นด้วยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบปกติมากกว่ากลุ่มสตรีที่มีการศึกษาน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยพบว่า ร้อยละ 47 และร้อยละ 31 ของสตรีที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี และปริญญาตรี ตามลำดับ แสดงทัศนคติที่เห็นด้วยกับการมีส่วนร่วมดังกล่าว ในขณะที่สตรีที่มีการศึกษาดำกว่าปริญญาตรีเห็นด้วยเพียงร้อยละ 19.5 และมีข้อค้นพบที่น่าสนใจดังนี้

- 5.1 การมีส่วนร่วมในเรื่องการเลือกตั้งพบว่า สตรีที่มีการศึกษาสูงแสดงทัศนคติที่เห็นด้วยมากกว่ากลุ่มสตรีที่มีการศึกษาดำ
- 5.2 การศึกษามีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนพรรคการเมือง โดยสตรีที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีและปริญญาตรี แสดงทัศนคติที่เห็นด้วยต่อการสนับสนุนพรรคการเมืองมากกว่าสตรีที่มีการศึกษาดำกว่าปริญญาตรี
- 5.3 การศึกษากับการมีส่วนร่วมในการติดตามข่าวหรือสถานการณ์ทางการเมืองมีส่วนเกี่ยวข้องกันอย่างชัดเจน โดยสตรีที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีให้ความสนใจติดตามข่าวหรือสถานการณ์ทางการเมืองมากกว่าสตรีที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี และต่ำกว่าปริญญาตรี
- 5.4 ระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการสนับสนุนนักการเมือง หรืออาจสรุปได้ว่า เกือบทุกระดับการศึกษาของสตรีจะแสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้คล้ายคลึงกัน
- 5.5 ข้อมูลส่วนใหญ่ชี้ให้เห็นว่า ระดับการศึกษาไม่เกี่ยวข้องกับการเข้าไปมีส่วนร่วมโดยผ่านกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มอิทธิพล หรืออาจกล่าวได้ว่า สตรีทุกระดับการศึกษาต่างก็มีความคิดเห็นคล้ายกันต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในลักษณะดังกล่าว

6. การศึกษากับการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่ปกติ

ภาพรวมของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการมีส่วนร่วมแบบไม่ปกติพอสรุปได้ว่า สตรีที่มีการศึกษาระดับสูงมีแนวโน้มที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่ปกติมากกว่าสตรีที่มีการศึกษาดำ โดยสตรีที่จบสูงกว่าปริญญาตรีเห็นด้วยร้อยละ 40 รองลงมาได้แก่สตรีที่จบปริญญาตรี (ร้อยละ 36) และต่ำกว่าปริญญาตรี (ร้อยละ 26) โดยมีรายละเอียดที่น่าสนใจสรุปได้ดังนี้

- 6.1 พบว่าสตรีที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีจะเห็นด้วยต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมเมื่อเกิดความไม่พอใจต่อระบบการเมืองมากกว่าสตรีที่จบการศึกษาในระดับที่ต่ำกว่า แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวยังไม่มีความสำคัญทางสถิติเพียงพอ
- 6.2 สตรีที่จบระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี และระดับปริญญาตรี แสดงความคิดเห็นที่คัดค้านต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อยื่นข้อเรียกร้องต่อฝ่ายการเมืองมากกว่าสตรีที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี แต่ลักษณะความสัมพันธ์ไม่มีความสำคัญทางสถิติ
- 6.3 การศึกษามีความสัมพันธ์ที่ชัดเจนกับการเข้าไปมีส่วนร่วมโดยการชุมนุมหรือเดินขบวนประท้วง โดยกลุ่มสตรีที่จบการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีเกินกว่าครึ่ง เห็นด้วยกับการเข้าไปมีส่วนร่วมโดยการชุมนุมหรือเดินขบวนประท้วง รองลงมาคือ กลุ่มสตรีที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และต่ำกว่าปริญญาตรี ตามลำดับ
- 6.4 สตรีแทบทุกระดับการศึกษาต่างก็ไม่เห็นด้วยกับวิธีการเผชิญหน้าอย่างรุนแรงทางการเมือง แม้พบว่าสตรีที่มีการศึกษาระดับต่ำถึงปานกลางจะแสดงทัศนคติที่คัดค้านความคิดนี้มากกว่าสตรีที่มีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี แต่ความแตกต่างในความคิดเห็นดังกล่าวยังไม่อาจยืนยันด้วยนัยสำคัญทางสถิติ
- 6.5 แนวความคิดสนับสนุนการปฏิวัติรัฐประหารมักจะถูกต่อต้านจากสตรีอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มสตรีที่มีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี ซึ่งมีถึงร้อยละ 67 ที่คัดค้านการทำรัฐประหาร รองลงมาได้แก่ สตรีที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และต่ำกว่าระดับปริญญาตรี ตามลำดับ

7. ระยะเวลาทำงานกับการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบปกติ

สตรีที่มีอายุงานมากจะเห็นด้วยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบปกติมากกว่ากลุ่มสตรีที่มีอายุงานน้อย โดยพบว่าร้อยละ 33 และร้อยละ 30 ของสตรีที่มีระยะเวลาทำงานมากกว่า 10 ปี และระหว่าง 6-10 ปี แสดงทัศนคติที่เห็นด้วย เทียบกับร้อยละ 18.5 ของสตรีที่ทำงานต่ำกว่า 6 ปี แต่ลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าวยังไม่อาจยืนยันระดับนัยสำคัญทางสถิติ และมีข้อค้นพบที่น่าสนใจสรุปได้ดังนี้

- 7.1 สตรีที่มีอายุงานระหว่าง 6-10 ปี ให้ความสนใจต่อการมีส่วนร่วมในเรื่องการเลือกตั้งมากกว่าสตรีที่มีอายุงานต่ำกว่า 6 ปี และสูงกว่า 10 ปีตามลำดับ

- 7.2 พบว่าระยะเวลาทำงานมีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนพรรคการเมือง โดยสตรีที่มีอายุงานที่ยาวนานมีแนวโน้มที่จะสนับสนุนพรรคการเมืองมากกว่าสตรีที่มีอายุงานน้อย
- 7.3 ระยะเวลาทำงานกับการมีส่วนร่วมในการติดตามข่าวหรือสถานการณ์ทางการเมืองมีส่วนเกี่ยวข้องกันค่อนข้างน้อย แต่หากพิจารณาถึงทิศทางของความสัมพันธ์แล้วก็พบว่า สตรีที่มีระยะเวลาทำงานที่ยาวนานกว่าจะให้ความสนใจติดตามข่าวหรือสถานการณ์ทางการเมืองมากกว่าสตรีที่มีอายุงานน้อย
- 7.4 ระยะเวลาทำงานมีความสัมพันธ์กับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการสนับสนุนนักการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยสตรีที่มีระยะเวลาทำงานที่ยาวนานกว่าจะให้การสนับสนุนนักการเมืองมากกว่าสตรีที่มีอายุงานน้อย
- 7.5 กลุ่มสตรีที่มีระยะเวลาทำงาน 6-10 ปี ให้ความสนใจต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมโดยผ่านกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มอิทธิพลมากกว่าสตรีกลุ่มอื่น

8. ระยะเวลาทำงานกับการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่ปกติ

โดยภาพรวมพบว่า ตัวแปรระยะเวลาทำงานกับการมีส่วนร่วมแบบไม่ปกติ มีความสัมพันธ์กันน้อยมากและไม่มีความสำคัญทางสถิติ โดยร้อยละ 33 ของสตรีที่ทำงานมาต่ำกว่า 6 ปี เทียบกับร้อยละ 32 และร้อยละ 29 ของสตรีที่มีอายุงาน 6-10 ปี และเกินกว่า 10 ปีตามลำดับ ที่มีความเห็นคัดค้านต่อการมีส่วนร่วมแบบไม่ปกติ โดยมีประเด็นที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

- 8.1 ระยะเวลาทำงานของสตรีไม่มีผลต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมเมื่อเกิดความไม่พอใจต่อระบบการเมือง หรืออาจสรุปได้ว่า สตรีที่มีระยะเวลาทำงานแตกต่างกันไม่มีส่วนทำให้การแสดงความคิดเห็นต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมเมื่อเกิดความไม่พอใจต่อระบบการเมืองแตกต่างกัน
- 8.2 ระยะเวลาทำงานมีความสัมพันธ์ที่ชัดเจนกับการเข้าไปมีส่วนร่วมโดยการชุมนุมหรือเดินขบวนประท้วง โดยกลุ่มสตรีที่มีระยะเวลาทำงานที่ยาวนานจะเห็นด้วยกับการเข้าไปมีส่วนร่วมโดยการชุมนุมหรือเดินขบวนประท้วง มากกว่ากลุ่มสตรีที่มีระยะเวลาทำงานสั้น
- 8.3 สตรีที่มีระยะเวลาทำงานน้อยจะเห็นด้วยกับวิธีการเผชิญหน้าอย่างรุนแรงทางการเมืองมากกว่าสตรีที่มีอายุการทำงานนาน
- 8.4 การสนับสนุนการปฏิวัติรัฐประหารมักจะถูกต่อต้านจากสตรีอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มสตรีที่มีอายุงานที่ยาวนานเกินกว่า 10 ปี รองลงมาได้แก่สตรีที่มีอายุงาน 6-10 ปี และต่ำกว่า 6 ปีตามลำดับ

9. รายได้กับความคิดเห็นของสตรี เกี่ยวกับการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบปกติ โดยภาพรวม สตรีที่มีรายได้ในระดับปานกลางถึงระดับสูงเห็นด้วยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบปกติมากกว่ากลุ่มสตรีที่มีรายได้น้อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยร้อยละ 64 ของสตรีที่มีรายได้ระหว่าง 15,000-20,000 บาทต่อเดือน แสดงทัศนคติที่เห็นด้วย ในขณะที่สตรีที่มีรายได้ต่ำกว่าเดือนละ 10,000 บาทเห็นด้วยเพียงร้อยละ 13 และมีข้อค้นพบที่น่าสนใจสรุปได้ดังนี้

- 9.1 สตรีที่มีรายได้ในระดับปานกลางเห็นด้วยกับการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งมากกว่ากลุ่มสตรีที่มีรายได้น้อยและรายได้สูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
- 9.2 รายได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนพรรคการเมืองค่อนข้างชัดเจน โดยสตรีที่มีรายได้ระดับสูงจะให้การสนับสนุนพรรคการเมืองมากกว่าสตรีที่มีรายได้ต่ำ
- 9.3 สตรีที่มีรายได้ระดับปานกลาง (15,000-20,000 บาทต่อเดือน) ให้ความสนใจติดตามข่าวหรือสถานการณ์ทางการเมืองมากกว่ากลุ่มรายได้อื่น
- 9.4 รายได้มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อความคิดเห็นในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการสนับสนุนนักการเมือง กล่าวคือ สตรีที่มีรายได้ระดับปานกลางและรายได้ระดับสูงมักจะให้การสนับสนุนนักการเมืองมากกว่ากลุ่มสตรีรายได้น้อย
- 9.5 สตรีที่มีรายได้ระดับปานกลาง (10,000-20,000 บาทต่อเดือน) ก่อนข้างจะเห็นด้วยกับการเข้าไปมีส่วนร่วมโดยผ่านกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มอิทธิพล มากกว่ากลุ่มรายได้อื่น

10. รายได้กับการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่ปกติ

สตรีที่มีรายได้น้อยถึงปานกลางเห็นด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมแบบไม่ปกติมากกว่ากลุ่มสตรีที่มีรายได้สูง กล่าวคือมีผู้เห็นด้วยในกลุ่มสตรีที่มีรายได้ต่ำกว่าเดือนละ 10,000 บาท และ 10,000-15,000 บาท ประมาณร้อยละ 31 และร้อยละ 42 ตามลำดับ เทียบกับร้อยละ 24 ของสตรีที่มีรายได้เดือนละ 15,000-20,000 บาท และร้อยละ 20 ของสตรีที่มีรายได้เกินกว่า 20,000 บาทขึ้นไป โดยมีรายละเอียดที่น่าสนใจดังนี้

- 10.1 พบว่า สตรีผู้มีรายได้น้อยต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมเมื่อเกิดความไม่พอใจต่อระบบการเมืองมากกว่าสตรีที่มีรายได้ระดับสูง
- 10.2 สตรีที่มีรายได้ต่ำเห็นด้วยต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อยื่นข้อเรียกร้องต่อฝ่ายการเมืองมากกว่าสตรีที่มีรายได้สูง

- 10.3 รายได้มีลักษณะความสัมพันธ์ที่ไม่แน่นอนกับการเข้าไปมีส่วนร่วมโดยการชุมนุมหรือเดินขบวนประท้วง โดยกลุ่มสตรีรายได้ 15,000-20,000 บาทต่อเดือน จะเห็นด้วยกับการเข้าไปมีส่วนร่วมโดยการชุมนุมหรือเดินขบวนประท้วงมากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มสตรีที่มีรายได้สูงกว่า 20,000 บาท และ 10,000-15,000 บาท และกลุ่มสตรีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือน ตามลำดับ
- 10.4 สตรีที่มีรายได้ระดับปานกลางและระดับสูงมักแสดงความคิดเห็นที่ต่อต้านกับวิธีการเผชิญหน้าอย่างรุนแรงกับการเมือง มากกว่าสตรีที่มีรายได้ต่ำ
- 10.5 สตรีที่ต่อต้านการทำรัฐประหารอย่างชัดเจนคือมาจากสตรีที่มีรายได้สูงมากกว่ากลุ่มรายได้ต่ำ

11. ภาคกับความคิดเห็น เกี่ยวกับการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบปกติ

พบว่าสตรีที่ทำงานในแต่ละภาคมีทัศนคติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบปกติไม่แตกต่างกันมากนัก สตรีที่เห็นด้วยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบปกติมากที่สุดคือสตรีภาคเหนือ (ร้อยละ 36) ซึ่งพอๆ กับสตรีภาคกลาง (ร้อยละ 34) รองลงมาได้แก่ สตรีภาคตะวันออก (ร้อยละ 28) สตรีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 27) สตรีภาคตะวันตก (ร้อยละ 23) และสตรีภาคใต้ (ร้อยละ 18) และมีข้อสรุปที่น่าสนใจดังนี้

- 11.1 พบว่าสตรีภาคกลางเห็นด้วยกับการมีส่วนร่วมในเรื่องการเลือกตั้งมากกว่าสตรีภาคอื่น รองลงมาได้แก่ สตรีภาคเหนือ สตรีภาคตะวันตก สตรีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และสตรีภาคใต้ ตามลำดับ โดยมีความคิดเห็นความแตกต่างดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติ
- 11.2 สตรีภาคตะวันออกและภาคกลาง มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนพรรคการเมืองใกล้เคียงกัน และคิดเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าภาคอื่นๆ รองลงมาได้แก่ สตรีภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันตก ตามลำดับ
- 11.3 สตรีที่ให้ความสนใจในการติดตามข่าวหรือสถานการณ์ทางการเมืองมากที่สุดคือสตรีภาคเหนือ รองลงมาได้แก่ สตรีภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และต่ำสุดคือ สตรีภาคตะวันตก ความคิดเห็นดังกล่าวมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
- 11.4 สตรีภาคกลาง มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนนักการเมืองมากที่สุด รองลงมาได้แก่ สตรีภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาค

ตะวันตก และภาคตะวันตก ความคิดเห็นดังกล่าวมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

11.5 สตรีที่ให้ความสนใจกับการเข้าไปมีส่วนร่วมโดยผ่านกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มอิทธิพลมากที่สุดคือสตรีภาคเหนือ รองลงมาได้แก่ สตรีภาคตะวันตก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และต่ำสุดคือสตรีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

12. ภาคกับความคิดเห็น เกี่ยวกับการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่ปกติ

โดยรวมพบว่า สตรีที่ทำงานในแต่ละภาคมีทัศนคติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่ปกติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สตรีที่เห็นด้วยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่ปกติมากที่สุดคือสตรีภาคเหนือ รองลงมาได้แก่ สตรีภาคตะวันตก ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามลำดับ โดยมีข้อสรุปที่น่าสนใจดังนี้

12.1 สตรีภาคใต้และภาคเหนือ มีความคิดเห็นต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมเมื่อเกิดความไม่พอใจต่อระบบการเมืองคิดเป็นสัดส่วนสูงกว่าภาคอื่น รองลงมาได้แก่ ภาคตะวันตก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคใต้ และต่ำสุดคือภาคกลาง ความคิดเห็นดังกล่าวมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

12.2 สตรีภาคตะวันออกเฉียงเหนือแสดงความเห็นด้วยต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อยื่นข้อเรียกร้องต่อฝ่ายการเมืองมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ภาคใต้ ภาคตะวันตก ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

12.3 สตรีภาคตะวันออกเฉียงเหนือแสดงความเห็นด้วยต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมโดยการชุมนุมหรือเดินขบวนประท้วงคิดเป็นสัดส่วนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคเหนือ ภาคตะวันตก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ ความคิดเห็นดังกล่าวมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

12.4 สตรีภาคใต้มีสัดส่วนของผู้เห็นด้วยกับการเผชิญหน้าอย่างรุนแรงมากที่สุด รองลงมาได้แก่ สตรีภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันตก ตามลำดับ ความคิดเห็นดังกล่าวมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

12.5 แนวความคิดสนับสนุนการปฏิวัติรัฐประหารถูกต่อต้านจากสตรีภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ภาคกลาง ภาคใต้ สตรีภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เหนือ และต่ำสุดคือภาคตะวันตก ความคิดเห็นดังกล่าวมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

13. ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมให้สตรีเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

จากจำนวนผู้ตอบคำถามเปิดทั้ง 184 ราย พบว่าปัจจัยสาเหตุที่สตรีอยากจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุดคือ ต้องการให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้า (ร้อยละ 30) รองลงมาได้แก่ ต้องการรักษาผลประโยชน์ของประชาชน/รักษาผลประโยชน์ของบ้านเมือง ต้องการเข้าไปแทนที่นักการเมืองที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ต้องการเห็นความโปร่งใสทางการเมือง/ความซื่อสัตย์สุจริตของนักการเมือง ต้องการเข้าไปแก้ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหา นักการเมืองไม่ลงไปช่วยแก้ปัญหาในชุมชนอย่างแท้จริง ต้องการเห็นประชาชนมีความสุข/ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และต้องการเข้าไปแก้ปัญหาความไม่ชอบธรรม ซึ่งประเด็นดังกล่าวมีผู้เอ่ยถึงเกินกว่าร้อยละ 10

14. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี

จากสตรีที่ตอบคำถามเปิดจำนวน 196 ราย พบว่าปัจจัยที่สตรีไม่อยากจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุดคือ ปัญหา นักการเมืองเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน โดยมีผู้เอ่ยถึงปัญหานี้มากถึงร้อยละ 48.5 รองลงมาคือปัญหาการใช้อำนาจในทางที่ผิด/การแย่งอำนาจ/อิทธิพลทางการเมือง (ร้อยละ 27.0) ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน (ร้อยละ 15.8) เป็นต้น

15. ความคิดเห็นทั่วไปของสตรีเกี่ยวกับ การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

มีสตรีที่ตอบคำถามนี้จำนวน 132 ราย โดยพบว่าร้อยละ 21.2 ของสตรีต้องการให้ช่วยปลุกจิตสำนึกให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น รองลงมาคือการวิพากษ์เกี่ยวกับความไม่โปร่งใสทางการเมืองและการคอร์รัปชัน (ร้อยละ 15.9) นักการเมืองขาดคุณธรรม/ไม่ซื่อสัตย์สุจริต (ร้อยละ 14.4) อยากให้รัฐบาลมีความสามัคคีกัน (ร้อยละ 13.6) พรรคการเมืองควรมีแค่ 2 พรรค (ร้อยละ 11.4) และอยากให้นักการเมืองทำงานเพื่อประเทศชาติมากกว่าทำเพื่อตนเอง (ร้อยละ 11.4) เป็นต้น

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่า ปัญหาที่ถูกสะท้อนออกมาจากความคิดเห็นของสตรีเหล่านี้ ส่วนหนึ่งเป็นเสมือนแรงจูงใจให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมแก้ปัญหาของบ้านเมือง แต่อีกด้านหนึ่งกลับกลายเป็นแรงต่อต้านการตัดสินใจเข้าร่วมในกระบวนการเมืองของไทย เพราะสตรีบางกลุ่มมองปัญหาการเมืองปัจจุบันเป็นสิ่งเลวร้ายที่ตนเองไม่ต้องการเข้าไปสัมผัส

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ปัจจุบันนี้เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่าสตรีได้มีบทบาททางการเมืองมากขึ้นมาตามลำดับ ไม่ว่าจะบทบาทของสตรีที่เข้าไปดำรงตำแหน่งที่สำคัญของหน่วยงานราชการทั้งหลาย จนถึงระดับผู้ว่าราชการจังหวัด ฯลฯ และยังได้เข้าไปสู่กระบวนการทางการเมืองระดับสูงอย่างเช่น ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ก็มักจะพบว่า การเข้าไปสู่กระบวนการทางการเมืองนี้ยังอยู่ในวงที่แคบยิ่งนัก เพราะสตรีที่เข้าไปก็มักจะอยู่ในระดับชนชั้นที่สูงของสังคม ซึ่งไม่เป็นญาติหรือลูกหลานของนักการเมือง ก็ต้องเป็นนักธุรกิจที่มีเกียรติยศ ชื่อเสียง ทรัพย์สินเงินทอง ดังนั้นบุคคลระดับล่างและระดับกลางจึงเข้าไปสู่กระบวนการทางการเมืองในระดับสูงได้ยากลำบากที่สังคมยังไม่เปิดกว้าง ดังนั้นสิ่งที่ควรแก้ไขก็คือ

1.1) พรรคการเมืองควรที่จะมีเวทีทางการเมืองสำหรับสตรีของชนชั้นล่างหรือชั้นกลางให้มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นและได้มีโอกาสผ่านการคัดเลือกของพรรคการเมืองเพื่อไปสู่การเมืองระดับชาติ คือแทนที่จะพิจารณาแต่เพียงทรัพย์สินเงินทองเป็นหลัก ก็ควรให้โอกาสสตรีที่มีความรู้และความสามารถได้อย่างเท่าเทียมกัน

1.2) การส่งผู้สมัครการเลือกตั้งของพรรคการเมืองควรที่จะให้มีความเท่าเทียมกันในเรื่องปริมาณและคุณภาพระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งของผู้ชายกับผู้สมัครรับเลือกตั้งของผู้หญิง คือในการส่งผู้สมัครแต่ละครั้งควรที่จะให้มีอัตราส่วนที่เท่าเทียมกันหรือใกล้เคียงกันมากที่สุด เช่น ถ้าส่งชาย 50 คนก็ต้องส่งหญิง 50 คนด้วย ส่วนในเรื่องคุณภาพนั้นก็คือในเรื่องของความรู้ความสามารถควรนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ไม่ใช่เกิดจากระบบอุปถัมภ์หรือเครือญาติ ฯลฯ

1.3) การเปิดให้ดำรงตำแหน่งที่สำคัญๆ ในคณะรัฐบาล เช่น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างๆ ซึ่งที่ผ่านมาในสังคมไทยเรายังไม่ได้ก้าวไปสู่จุดนี้เท่าที่ควร ทำให้ไม่ได้ทราบถึงความแตกต่างในการบริหารประเทศระหว่างสุภาพบุรุษกับสุภาพสตรี ดังนั้นถ้ารัฐบาลเปิดโอกาสให้สตรีก้าวไปสู่ตำแหน่งสำคัญๆ ของประเทศก็อาจจะทำให้เกิดผลดีได้ เช่น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งต้องมีการติดต่อ เจรจา ในฐานะทูตของรัฐบาลกับประเทศต่างๆ ความที่เป็นผู้ที่ละเอียดอ่อน สุภาพอ่อนโยนของสตรีนั้นน่าจะนำพาไปสู่สิ่งที่ดีขึ้นได้ ซึ่งในเรื่องนี้ ดร.กมลลา ชันทปราช ก็ได้ให้ทัศนะว่า “คลื่นลูกที่สามคือเศรษฐกิจ เริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ผู้หญิงมีบทบาททางการเมืองมากขึ้น ความสนใจ ความชำนาญไม่ทำให้ผู้หญิง

แตกต่างจากผู้ชาย และไม่ด้อยกว่าผู้ชาย ถ้าผู้หญิงเป็นแม่ทัพ เชื่อว่าวิกฤติการณ์ที่เศวราโครก ในพฤษภามหิมะจะไม่เกิดขึ้น เพราะผู้หญิงมีความละเอียดอ่อน เกลียดความรุนแรง..."¹

2. ในระดับของเอกชนนั้นที่ผ่านมานั้นจะพบว่า การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีนั้นจะมีน้อยมากเนื่องจากธุรกิจเอกชนนั้นเป็นเรื่องของการแข่งขันเพื่อให้ได้กำไรสูงสุดทำให้ต้องแข่งกับเวลาอยู่ตลอดเวลา ผลที่เกิดขึ้นก็คือโอกาสที่จะเข้าไปสัมผัสกับเรื่องราวทางการเมืองนั้นจึงมีน้อยมาก การติดตามที่เป็นไปได้มากที่สุดก็คือการติดตามข่าวสารทางการเมืองเท่านั้นเอง รองลงมาก็คือการเลือกตั้ง แต่ในระดับที่เข้าไปมีส่วนร่วมเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองหรือเล่นการเมืองเองนั้นจะมีน้อยมาก และเมื่อผ่านมาถึงช่วงปัจจุบันที่เศรษฐกิจตกต่ำลงทำให้บริษัทต่างๆ ต้องปิดกิจการเป็นจำนวนมาก เกิดการปลดคนงานที่ไม่จำเป็นออกนั้นซึ่งสตรีก็เป็นเพศที่ถูกปลดออกมากที่สุดนั้นก็ไม่ได้กลับทำให้สตรีต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้นเลย (แม้ว่าจะไม่ต้องแข่งกับเวลาอย่างเช่นในอดีต) แต่สตรีเหล่านั้นกลับต้องมาตระหนักถึงเรื่องปากท้องของตัวเอง ครอบครัวของตัวเองมากกว่าที่จะไปคิดเรื่องอื่นๆ ดังนั้นสิ่งที่รัฐจะต้องช่วยก็คือการให้สวัสดิการกับสังคมได้อย่างเพียงพอ เพราะเมื่อประชาชนอยู่ดีกินดีและไม่เป็นสังคมที่แข่งขันกันมากเกินไปนั้น พวกเขาเหล่านั้นก็จะเปิดโอกาสให้กับตนเองได้ไปสัมผัสกับชีวิตทางด้านอื่นๆ ด้วย

3. สตรีจะต้องมีการพัฒนาตนเองเพื่อยกระดับตัวเองขึ้นมาในสังคมให้ได้เพื่อให้มีโอกาสได้ใช้ศักยภาพของตนเองในการเข้าไปสู่กระบวนการทางการเมือง ซึ่งในเรื่องนี้ รศ.ดร. ชันติยา กรรณสูต ได้เสนอว่า²

- สตรีจะต้องสร้างสำนึกในความสำคัญของสตรีและความมั่นใจในตนเอง
- สตรีจะต้องยกระดับความรู้ โดยเฉพาะเรื่องการเมืองให้ถึงขั้นสามารถตัดสินใจได้ว่าจะไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้ใคร
- สตรีจะต้องมีการจัดแหล่งข้อมูล และเผยแพร่ด้วยสื่อที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้สะดวก
- สตรีจะต้องขยายขอบเขตในการมองและแก้ปัญหาโดยเริ่มจากตัวเอง ชุมชน และสังคมที่กว้างไกลออกไป

4. สื่อมวลชนควรจะเป็นจักรกลที่สำคัญในการถ่ายทอดความคิดทางการเมืองให้มากขึ้นมากกว่าที่จะเป็นรายการเย็บปักถักร้อย หรือรายการอาหารต่างๆ เพื่อให้พวกเขาได้

¹ สากล เจริญ, การเมืองเป็นเรื่องของผู้ชายครอบงำจริงหรือ แล้วผู้หญิงละ! สยามรัฐ (13 กรกฎาคม 2535) : 6.

² นิรมล พฤษภาธร, ผู้หญิงบนเวทีการเมือง. สยามรัฐ (24 กรกฎาคม 2535) : 6.

แสดงความคิดเห็นไปสู่ประชาชนทั่วไปในสังคม ซึ่งความคิดเห็นที่ออกมาเหล่านี้อาจจะมีประโยชน์ก็ได้สำหรับประเทศชาติ แต่ที่ผ่านมาประเด็นตรงนี้ไม่ค่อยได้เกิดขึ้นจึงทำให้ไม่ได้ทราบความคิดของสตรีกับบทบาททางการเมืองเท่าที่ควร

5. ระดับพื้นฐานของครอบครัวและโรงเรียนควรปลูกฝังความคิดแก่เด็กๆ เสียใหม่ เช่นลูกผู้หญิงจะต้องทำงานบ้าน จะต้องเป็นแม่บ้านที่ดี ฯลฯ แต่ควรที่จะให้เด็กได้มีความคิดมากกว่าที่เคยเป็นเช่นในอดีต ควรปลูกฝังให้พวกเขาได้รักและหวงแหนประชาธิปไตย รักในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นธรรมในสังคม หรือตระหนักในสิ่งที่สำคัญที่จะนำไปสู่การแก้ไขกับปัญหาสังคมให้ดีขึ้น ฯลฯ

6. การขยายกลุ่มองค์กรทางการเมืองให้มากขึ้น และเปิดกว้างให้กับสตรีทั่วประเทศ ในการเข้ามาสู่องค์กรทางการเมืองเหล่านี้ได้ง่ายขึ้น ไม่ว่าจะเป็นพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ หรือกลุ่มการเมืองต่างๆ ฯลฯ เพื่อให้ได้เกิดความตระหนักในการที่พวกเขาเป็นส่วนหนึ่งในทางการเมือง เช่นการเปิดรับสมัครทางสิ่งตีพิมพ์ หรือทางไปรษณีย์ ฯลฯ และให้มีกิจกรรมทางการเมืองภายในกลุ่มในการที่จะสร้างและพัฒนาของกลุ่มของตนเองให้มีประสิทธิภาพ และกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้รัฐจะต้องรับรู้และรับฟังอย่างเป็นธรรมด้วย

สิ่งต่างๆ เหล่านี้จึงเป็นข้อเสนอแนะที่จะทำให้สตรีต่างๆ ทั่วประเทศได้มีโอกาสในการเข้าไปสู่กระบวนการทางการเมืองมากยิ่งขึ้น และสตรีจะเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศทั้งด้านสังคม, วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามก็ยังมีปัญหาและข้อจำกัดอีกมากมายที่สตรีต้องประสบ ส่วนหนึ่งของอุปสรรคที่ทำให้สตรียังไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้อย่างเท่าเทียมกับชายในทุกๆ ด้านของการพัฒนาประเทศ ได้แก่ ความเชื่อในบทบาทดั้งเดิมของสตรี การที่จะขจัดอุปสรรคเหล่านี้มิใช่ของง่าย และยังมีเรื่องที่ต้องดำเนินการอีกมาก ปัจจัยที่จำเป็นและสำคัญที่สุดที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ก็คือ สตรีต้องมีความมุ่งมั่นที่จะปรับเปลี่ยนสังคมที่จะนำไปสู่ความเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย ทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับประเทศ ในการนี้ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกันจากทุกๆ ฝ่ายตั้งแต่รัฐบาล พรรคการเมือง กลุ่มผลักดัน สาธารณชน รวมทั้งสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ต่อไป